

In gesprek met..... Docus van Groezen en Jaantje Ansems en opgetekend door Henk Merkx.

Docus van Groezen, 10 aug 95 jaar (in 2004 ten tijde van het interview) geworden, is geboren in Made. Direct bij zijn geboorte wist de huisarts aan de ouders te vertellen dat de baby niet levensvatbaar was; de arts zou echter alles in het werk stellen om het leven van het kindje te behouden. De kleine Docus heeft vervolgens een groot aantal weken in volledige coma gelegen. En nu..... op deze hoge leeftijd nog zo helder van geest zijn! Het is haast niet te geloven.

Docus op zijn kamer in De Wijngaerd

Docus is 16 jaar getrouwd geweest met Tonia (geboren op 16 april 1909). In 1955 is zij, na een zeer lang en haast ondragelijk ziekbed gestorven aan een lang slopende ziekte..... Een zeer lief en zachtmoedig mens. In zijn arbeidzaam leven was Docus een zelfstandige schipper. Zijn schip was een 167 tonner met een lengte 31,50 m. Het was zodanig ingericht dat hij aan de wal geen vaste woning nodig had. In het vooronder was zelfs een onderkomen voor een vaste knecht. Hij vervoerde over de binnenlandse wateren alle mogelijk bulkgoederen, zoals bv cement, suiker, strooi.

De boot van Docus van Groezen; zowel achterop als voorop staat de vermelding: "SPES SALUTES MADE", hetgeen betekent : "Hoop op behoud, Made"

Na tijdelijk gestopt te zijn met varen in 1951 is hij met Tonia (die toen ziek is geworden) bij zijn moeder in de Marktstraat nr 30 in het centrum van Made ingetrokken. Aldaar is hij blijven wonen totdat hij in 2000 zijn intrek kon nemen in de Wijngaerd. Van het pand in de Marktstraat staat nu nog enkel de geheel gerestaureerde voorgevel. De rest van de woning vormt een onderdeel van het magazijn van Van Dijk.

De geschiedenis van de heul en hoe het afliep.....

Zo omstreeks half 1943 is Docus met zijn schip de haven van Hooge Zwaluwe binnengevaren. Hij wilde een poging wagen om op deze manier te ontkomen aan het vorderen van zijn schip door de bezetters. Hij kwam uit de haven van Geertruidenberg; daar waren juist 10 schepen door de Duitsers gevorderd; de boot van de broer van Docus was er een van. De Duitsers vorderden de boten (met de schippers erbij) voor het transport van hun oorlogstuig van en naar het front. Vele schippers, die dit trachtten te ontlopen, hebben met hun boot de Biesbosch opgezocht en zijn daar de gehele oorlog gebleven.

Tot aan dat tijdstip wist hij van het bestaan van het Zwaluwse haventje zelfs niets af. Het was goed bereikbaar vanaf De Amer; de huidige sluis, die er na de watersnood is aangelegd, vormde in die tijd voor het bereiken van de Hooge Zwaluwse haven nog geen belemmering. In die tijd was het verschil in waterhoogte ten gevolge van eb en vloed ook in het haventje heel goed waarneembaar. Van zijn zus Lisa, die verkering had met Piet Razenberg van 't Hoefke uit Hooge Zwaluwe, is hij op de hoogte gebracht van het bestaan van dit haventje.

Gerrit de Vries

Gerrit de Vries †

Toen hij in de haven arriveerde leek hem de wal aan de zuidkant van de haven het meest geschikt om voor anker te gaan. Aan de andere oever lagen voornamelijk zalmschouwen. Bij het aanmeren van zijn schip vroeg hij allereerst toestemming aan Gerrit de Vries. Die woonde op Havenstraat 1 en waar Piet Kanters † heeft gewoond. Hij was een alleenwonende boer met aan huis de "boerderij".

Gerrit had er geen bezwaar tegen, als hij de bomen waaraan het schip werd vastgelegd er maar niet uittrok.

Vervolgens moest de toestemming verkregen worden van de buurvrouw van Gerrit: Weduwe Marie Merkx. Het schip stak namelijk vanwege zijn grote lengte ook voorbij haar perceel.

Moeder Merkx stond met een baby van enkele maanden-oud op haar arm, te kijken naar het aanmeren van het schip. Op het verzoek van Docus voor de toestemming, antwoordde zij: "Alsjeblieft schipper, ga ergens anders liggen, mijn kroost omvat 11 kinderen waar ik geheel alleen de zorg voor moet dragen en samen met jouw kinderen moet dat onherroepelijk op ruzie uitdraaien; dat kan mij enkel nog maar meer zorgen brengen".

"Dat zal wel meevallen" antwoordde Docus, "ik heb namelijk in het geheel geen kinderen".

Betsie Staal (1924-1986)

Op dat moment kwam de hulp in het huishouden van Moeder Merkx erbij staan: Betsie Staal uit de Bergse Polder, gelegen onder de rook van de Amercentrale. Zij was de vaste hulp van Moeder Merkx en verbleef daar dag en nacht. "Hallo Ome Docus" verwelkomde zij de schipper. Moeder Merkx was verbaasd dat die twee elkaar kenden. Het ijs was toen gauw gebroken.

De eerste tijd bleef het onderlinge bezoek tussen Docus en de familie Merkx zeer beperkt. De kleinste kinderen stonden vaak aan de loopplank te zeuren of zij aan boord mochten komen en riepen dan al op voorhand dat zij niet aan het koper zouden komen. Tonia vond, net als alle schippersvrouwen, dat het koper aan boord moest blinken en niet te zuinig ook!

Na verloop van enige tijd, het zal voorjaar 1944 zijn geweest, vond Docus zijn schip zo open en bloot in de haven liggen niet veilig genoeg, zeker niet als er stroomopwaarts van de haven nog een zijarm was gesitueerd die begrensd werd door hoge bomen. Door deze bomen zou het schip meer beschut zijn. Vooraleer daar naar toe te varen begon hij het gehele schip van lieverlee te ontdoen van alle onderdelen die los zaten of los te maken waren, tot aan het glas in de vensters toe.

Docus en Tonia van Groezen †

Maar waarnaar toe met al die spullen? Waar was het nog veilig voor de Duitsers, zij zagen immers alles voor oorlogsbuit aan. Het woord stelen kwam in hun woordenboek niet voor!

Achter op het erf van Moeder Merkx stond het grote klompenmagazijn waar de productie van de klompenfabriek uit de Helkant, voor het verzenden werd opgeslagen.

Om reden dat de fabricage van de klompen sinds het overlijden van de echtgenoot van Moeder Merkx (1942) grotendeels stil was komen te liggen, was er in dit magazijn nu volop plaats. Het restant aan klompen werd door Docus gebruikt om zijn spullen te doen verbergen, alles werd door hoge tassen klompen aan het oog onttrokken.

Maar met het leegmaken van de schuif ging de vraag rijzen: waar moesten hij en Tonia nu verblijven? In de grote klompenshuur was aan de zijde van het huis een washok afgescheiden van zo'n 3 x 4 m. Dit washok was elke maandag de gehele dag de verblijfplaats van Moeder Merkx. De was van haar huishouden van 12 personen moest daar gedaan worden en niet zoals tegenwoordig met een machine, neen, met de hand! In de hoek stond een groot fornuis dat gestookt werd met musterd en waarin de was werd voorgedroogd. Daarnaast werd elke zaterdag het fornuis ook nog aangestoken want dan moest de gehele familie, stuk voor stuk, in bad. Aanvankelijk bestond dit bad uit een grote zinken teil, later werd de teil vervangen door een heus bad, weliswaar van zink, doch het had al de vorm van een bad. Wie denkt dat tussen elke wasbeurt het water werd ververst heeft het goed mis, er werd steeds warmwater uit het fornuis bijgegooid! De rest van de week stond het washok leeg.

Om reden dat het inmiddels tussen de twee families goed klikte kreeg Docus de toestemming om zijn intrek te nemen in dit washok. Tussen twee haakjes: ná de oorlog heeft dit washok nog vaker dienst gedaan als woonverblijf; allereerst in 1951 voor de familie Merkx zelf, toen het gehele huis plat ging om weer opnieuw te worden opgebouwd en korte tijd daarna: voor het huishouden van Piet en Tonia van Sinttruien die door de brand bij Christ den Boer, plotsklaps op straat waren komen te staan. Docus en Tonia gingen zich steeds meer en meer hechten aan de familie Merkx met name aan de gehele kinderkroost. Om reden dat zij toch niets om handen hadden, kregen zij daar volop tijd voor en dat kwam Moeder Merkx zeer goed uit.

De avonden werden vaak gezamenlijk doorgebracht. En als het bedtijd werd spande Docus zich in om de schare kinderen naar boven, naar bed te krijgen, de jongsten daarbij voorop. Eerst werd nog de vraag gesteld wie er nog naar de plé moest, immers eenmaal boven dan mocht niemand meer naar beneden komen.

Een toilet op zolder was er niet, sterker nog in het gehele huis was er geen, deze was buiten tegen het washok gebouwd, een echte ouderwetse. Sorry voor het woord plé, maar dat was in die tijd de juiste aanduiding. De benaming van "wc" is pas later ingevoerd toen de "boodschap" met water kon worden weggespoeld (water closet). In de plé kwam er echter geen water aan te pas. Om te gaan zitten voor het doen van zijn "boodschap" was een grote brede plank aangebracht met middenin een rond gat met houten deksel; de vloer bestond uit een aantal losliggende planken met daaronder een verzamelput. Al het hout van de zitplank was tot op de nerf schoongeschuurd. Tegen de wand hing aan een spijker de in stukjes gescheurde krant en wel op een dusdanig formaat dat het geschikt was voor het uiteindelijke doel: afvegen. 's Winters vertoefde je daar echt niet lang! Voor die tijd was een dergelijke toiletruimte heel gewoon.

Voor de echte noodgevallen in de nacht stond er op zolder een speciaal daarvoor bestemde emmer: de wit geëmailleerde toiletemmer, voorzien van een idem deksel met in het midden een rond ontluchtingskapje.

Het naar boven brengen van de kinderen ging vaak niet zachtzinnig te werk; breng maar eens met zachte hand zo'n talrijke kroost naar boven. Vaak riep Moeder Merkx in haar goedheid dat Docus veel te streng was voor de kindjes, doch dat meende zij niet zo.

Toen de oorlog op een einde ging lopen verwachtte Docus dat, gezien de ligging van Zwaluwe ten opzichte van de Moerdijkbruggen, het in Zwaluwe wel eens kon gaan spannen. Hij vond het slapen op de zolder zo rechtstreeks onder de pannen niet veilig meer, zeker niet met zo velen. Mocht er zich iets voordoen, probeer dan maar eens met z'n allen tegelijk de trap af te gaan zonder dat er paniek uitbreekt. Daarbij kwam nog dat de trap beneden uitkwam in een smalle gang, waarop ook nog een aantal deuren uitkwamen. Beneden kende het huis nog een zogenaamde "goeie kamer", daar werd slechts bij hoge uitzondering verbleven.

Docus vond deze kamer voor de rest van de oorlogstijd nog de meest veilige slaapplek voor het hele gezin. Plaats voor bedden was er niet, de matrassen werden gewoon op de grond gelegd.

De laatste tijd brachten Docus en Tonia ook al de nachten in het huis bij de familie Merckx door; zij sliepen op zolder, midden tussen de kinderen in. Zo ook in de “goeie kamer”. De meisjes lagen met z’n allen aan één zijde van de kamer met in hun midden Tonia, aan de andere zijden de jongens met

Moeder Merckx (28.04.1900-08.04.1987)

tussen hen in Docus. Een van de meisjes was echter steeds als de duivel om bij Docus te liggen, wellicht mistte zij het meest van allen haar vader. Wie dat van de meisjes is geweest weet Docus zich niet meer goed te herinneren.

Bij het verblijf in die kamer had Docus wederom aan alles gedacht; mocht er iets gebeuren dan zouden zij met z’n allen als een haas het huis moeten kunnen verlaten. Reden waarom Docus altijd een grote moker naast zich had liggen. Daar kon hij bij een calamiteit gemakkelijk de ramen mee inslaan en zodoende de weg vrij maken voor een snelle vlucht naar buiten.

In die laatste maanden van de oorlog liep Docus steeds met de gedachte rond dat hij iets moest maken voor de persoonlijke bescherming, mocht in Zwaluwe de hel losbarsten. En dat dit ging gebeuren, daar was Docus heilig van overtuigd. Onder het huis bevond zich weliswaar een behoorlijke kelder die best als schuilkelder zou kunnen dienen, doch mocht er iets op het huis terechtkomen dan zaten zij als ratten in de val. Dus die ruimte was ook niet geschikt

Vele Zwaluwnaren hadden inmiddels hun heil al gezocht in Drimmelen. Waarom specifiek in Drimmelen dat weet Docus niet. Velen verwachtten kennelijk dat het oorlogsgebeuren ver zou blijven van dit plaatsje. Maar ga maar eens een veilig plekje zoeken voor een huishouden van deze omvang. Docus had het plan opgevat achter op de werf van Moeder Merckx in de grond een soort van schuilgelegenheid te maken. Hij zou daarbij gebruik maken van de geteerde houten luiken die van zijn schip afkomstig waren. Deze ruimte zou de beide gezinnen moeten beschermen tegen het rondvliegend granaatvuur. Toen hij al een poos aan het graven was kwam de buurman Gerrit de Vries eens polshoogte nemen. Hij stond daar geleund over de heg die de erfafscheiding vormde; de handen in de zakken (wat zijn normale houding was) en met zijn sigaar of wat daar voor door moest gaan, recht op in zijn pijp. Die sigaren draaide hij zelf van bladeren van eigen teelt. De stank die uit die pijp kwam was haast ondragelijk. Op de dag van vandaag zou je er een milieuvergunning voor moeten hebben.

Gerrit wilde wel eens weten wat Docus aan het doen was. Toen hij de graafwerkzaamheden van Docus had aangezien merkte hij op: *“Schipper ik denk dat je niet weet waarmee je bezig bent, je ziet toch wel dat tussen al de huizen aan deze kant van de straat palen staan waartussen houten schotten kunnen worden geplaatst voor als het water in de haven te hoog komt. Daar-mede kan worden voorkomen dat het opkomend water de aan de overkant van de weg gelegen polder doet onderlopen. Met jouw graafwerk ben je een groot lek in deze afscherming aan het maken”*.

Docus keek verrast op, hij had zulk een wijsheid van deze buurman niet verwacht, maar moest toch bekennen dat hij fout bezig was. Hij is er ook onmiddellijk mee gestopt en heeft de boel in de tuin weer opgeruimd.

Op de sluis nabij de haven was een buurtplek, daar kwamen de mannen uit de buurt steeds bij elkaar om het laatste oorlogsnieuws uit te wisselen. Vaste klanten waren o.a. Piet Kanters sr. Brammeke Vos,

“Hangplek” nabij de sluis

de bloemist, en natuurlijk niet vergeten: de van de Houtens, de vissers. “Hoe is het met de oorlog?” vroeg men dan. “Dat zal Slobberink wel weten” was dan steevast het antwoord, doelend op mijnheer Slob, en dan kwamen vaak de mooiste verhalen.

Tegenwoordig zou een dergelijke plek een hangplek worden genoemd. Docus ging ook wel eens bij die mannen staan doch hij beschouwde zich een beetje als ‘n “indringer”, hij kwam immers niet van hier. Hij ving bij een van die buurtgesprekken op dat hier ergens onder de weg nog een heul moest liggen; niet bedoeld werd daarbij op de heul die de haven met de Zonzeelpolder verbond, maar nog een andere. Zonder er verder naar te vragen knoopte Docus dit in zijn oren, hij dacht dat die heul best eens tussen het huis van Moeder Merckx en Gerrit de Vries kon liggen, gezien de vrije doorgang aan de overkant van de weg. Hij ging eens op verkenning uit in de tuin recht tegenover het huis van Moeder Merckx. Dit stukje grond was eveneens eigendom van Moeder Merckx. Het was ingericht als groentetuin en was vanaf de straat nauwelijks zichtbaar. Op de erfafscheiding, evenwijdig

aan de weg, stond een grote hoge ligusterhaag. Om reden dat het tuintje beneden aan de dijk was gelegen moest hij eerst het talud afdalen. Terugkijkend naar de straat zag hij aan de voet van de heg, in de hoek nabij de manufacturenzaak van Arjan Weeland, op een hoogte van circa een halve meter onder het wegniveau, iets steenachtigs uit de grond steken. Na enig graafwerk met zijn handen kwam er een begin van een gemetseld gewelf (boog) tevoorschijn.

*Een voorbeeld van een heul
(dit is de heul onder de Zeedijk bij Bax te Hooge Zwaluwe)*

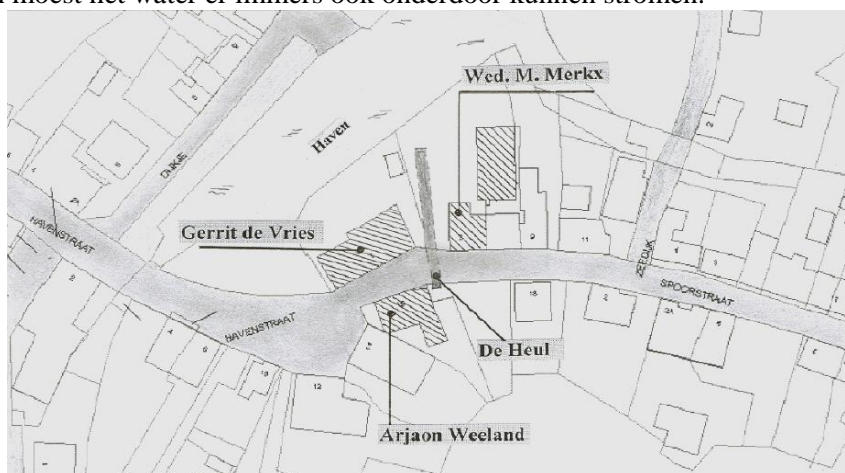
Hij terug naar Moeder Merckx. “Weet jij soms wat dat daar aan de overkant in de grond zit Moeder Merckx?”

“Nee in het geheel niet, ik zou niet weten wat” was het antwoord, doch tegelijk dat zij dit zei herinnerde zij zich een gesprek met haar, inmiddels overleden man. Reeds bij het begin van de oorlog in 1940 hadden zij het er samen eens over gehad dat de heul die onder de weg doorliep en aan de overkant in de tuin uitkwam, een goede schuilgelegenheid zou zijn als het er op Zwaluwe ooit hevige spanningen.

Docus ging in de klompenshuur op zoek naar een schop en kruiwagen en keerde weer terug naar zijn ontdekking. Na enig graafwerk in horizontale richting kon hij zich onder het gewelf door naar een ruimte daarachter worstelen. Hij bevond zich nu onder de weg (de huidige Havenstraat, toen nog Dorpsstraat geheten). Op zich zou deze ruimte een goede schuilgelegenheid zijn maar dan moest er nog veel graafwerk verricht worden, immers de hoogte was nu slechts voldoende om op de hurken te zitten.

Na enig nadenken kwam Docus tot de conclusie dat wat hij ontdekt had, in wezen een oude overkoepelde watergang was die, als hij in horizontale richting zou doorgraven, in de haven moest uitkomen. Wie weet hoeveel jaren terug deze heul ook daadwerkelijk als vaargeul of als ontwateringsmogelijkheid dienst heeft gedaan. Het gewelf was nog in een puike staat.

Na deze overpeinzingen toog Docus aan het werk. Met het dieper uitgraven van de bodem werd de beschikbare ruimte in de breedte ook steeds ruimer; het betrof immers een halve boog. Na zo'n 8 à 10 meter richting de haven te hebben weggegraven ontdekte hij dat de heul tot aan de haven, middels verticale gemetselde schotten, haaks op de lengterichting, in drie compartimenten was opgedeeld. Die gemetselde schotten reikten niet tot aan de bodem, je kon er gemakkelijk onder door kruipen. In vroegere tijden moest het water er immers ook onderdoor kunnen stromen.

Docus zag het nu helemaal zitten; in het compartiment het dichtst bij de ingang zou de verblijfs-/slaapruijme worden en in de volgende ruimte zou de voorraad eten en drinken kunnen worden opgeslagen. In het laatste compartiment stond water. Docus was ervan overtuigd dat in geval van nood, dit water best kon worden gebruikt als drinkwater, het was immers kraak helder.

Terug op het erf van Moeder Merckx, heeft Docus nog een poging ondernomen om aan de havenzijde een gat in de grond te graven en aldus uit te komen in het laatste compartiment van de kelder. Als dat

zou lukken dan behoeften zij bij een calamiteit niet eerst de weg over te steken, doch kon men vanaf het woonerf direct in de schuilkelder afdalen. Doch toen herinnerde Docus zich ineens de wijze woorden van Gerrit de Vries over het opkomend havenwater en de eventuele gevolgen daarvan. Hij is ook prompt met dit graafwerk gestopt.

Alvorens de gebeurtenissen nu verder op de voet te volgen gaan we eerst heel even de situatie bij de familie Weeland nader belichten. Zij hadden een manufacturenzaak die schuin tegenover het woonhuis van Moeder Merckx was gelegen. Deze winkel is later overgenomen door de familie Boone en weer later door de familie Nelemans. De zijkant van de winkel grensde aan de groentetuin met heul.

*Het woonhuis met winkel van Arjaan en Mina Weeland
Havenstraat te Hooge Zwaluwe*

Als er al van een familie sprake kon zijn, bestond deze enkel uit broer en zus Weeland, en wel Arjaan en Mina.

De familie Weeland had een huishoudelijke hulp: Jaantje Ansems. Vanwege dat zij zo bang was voor het oorlogsgeweld verbleef zij dag en nacht bij de familie Weeland. Jaantje was bij Arjaan en Mina al werkzaam vanaf eind 1940. Kort daarvoor heeft zij nog een poos gewerkt bij de voormalige burgemeester van Suylekom.

Om reden dat de schuilkelder voor Arjaan als buur, toch niet geheim kon blijven heeft Docus hem van zijn plan op de hoogte gebracht. Gezamenlijk zijn zij in de kelder naar binnen gegaan. Daar liet Arjaan duidelijk blijken er niet vóór te zijn, om de heul te gebruiken als schuilgelegenheid. Zeker niet als de bodem nog eens bedekt zou worden met een dikke laag strooi.

“Daar kan enkel maar brand van komen” zei Arjaan. Doch weldra kwam zijn eigenlijk argument naar voren. Vlak voor de ingang, op zo’n meter of twee ervan af, stond zijn schuurtje, tot aan de nok toe gevuld met klippetjes hout. Hieronder had Arjaan zijn grote radio verstopt; hij was veel te bang dat de schuilkelder de aandacht van de Duitsers zou trekken en daarmee de schuilplaats van zijn radio in gevaar zou brengen. Docus wist hem echter te overtuigen dat het behoud van mensenlevens iets belangrijker was dan het behoud van zijn radio.

Nu hij de weerstand bij Arjaan had overwonnen zijn zij gezamenlijk de kelder gaan inrichten. Op de dag van vandaag zouden we allereerst plastic op de grond gelegd hebben, doch dat was er toentertijd nog niet. Vanuit de schuur van Gerrit de Vries werd in het donker stro aangevoerd.

Zo, nu was de schuilkelder klaar voor gebruik.

Angstvallig werd het bestaan ervan voor eenieder geheim gehouden. Om niet teveel aandacht te trekken van de Duitsers vond al het transport naar de schuilkelder plaats via de achterom tussen het pand van juffrouw Vos (*nu van Gerard Hoeve†*) en van Arjaan Weeland.

Op dinsdag 31 oktober 1944 werd de schuilkelder voor het eerst betrokken. Het werd daarbuiten te gevaarlijk. De matrassen werden vanuit het huis de schuilkelder ingebracht. De oudste kinderen werden naar bakker Walter Blewanus gestuurd om een extra voorraad brood in te slaan.

Men wist immers niet voor hoelang men in de kelder moest bivakkeren. Vanuit het woonhuis werd een gedeelte van de winterse weck overgebracht. Melkbussen werden gevuld met water. Voor het

Jaantje † in haar huisje aan de Ganshoeksingel

geval dat de ingang van de schuilkelder geblokkeerd zou worden werd geheel achterin de kelder het nodige graafgereedschap klaar gezet. Een aantal petroleumlampen werd eveneens de kelder mee ingenomen. Docus had werkelijk aan alles gedacht!

In "Historisch Overzicht" dat kort na de oorlog is uitgegeven staat bij de datum van 31 oktober het volgende vermeld: *"In de avonduren wordt ons dorp overstroomd met Duitsers. Zwaar artillerie geschut brengen zij mee. Huis aan huis krijgt men inkwartiering. In de nacht omstreeks twee uur waren er zoveel colonnes in ons dorp dat een ware opstopping ontstond. Men hoorde de Moffen schreeuwen: „Lass mich fortfahren, der Tommy kommt". Men zou gezegd hebben dat hij ze vlak op de hielen zat. De Mof had echter nog de gehele week de tijd om de plaat te poetsen. Tijdens de opstopping kon men zien in het heldere maanlicht hoe de heren Moffen konijnen, kippen, varkens etc. stalen. In de nacht van 30 op 31 oktober hoort men de eerste granaten inslaan, echter op enige afstand van ons dorp"*.

Op het moment dat de kelder werd betrokken had Moeder Merckx nog een groot lichamelijk ongemak. In haar hals had zij een niet geringe negenoog. Voor hen die niet weten wat dit is, het volgende: als bacteriën een (nek)haarzakje binnendringen ontstaat er een ontsteking, als meerder zakjes zijn aangetast spreekt men van een negenoog. Met de goede medicijnen is een dergelijk gezwel in korte tijd te genezen. Doch op het einde van oorlog waren er haast geen medicijnen meer te krijgen. Moeder Merckx had veel pijn. De vrouw van Docus, Tonia, deed de wond zorgvuldig verzorgen, hiertoe had zij een koffertje met de eerste hulpartikelen de kelder mee ingenomen. Ondanks deze pijn zorgde Moeder Merckx goed voor haar kroost, ze was een echte moederkloek, zoals Jaantje dit uitdrukte.

In de dagen voordat de schuilkelder werd opgezocht kwam dokter Gaaymans uit Made op bezoek bij Moeder Merckx om te kijken naar de wond. Hij vroeg aan Moeder Merckx waar ze met haar kroost het granaatvuur zou afwachten. Zij stelde hem op de hoogte van het bestaan van de heul. Vervolgens is de dokter de kelder gaan inspecteren. Hij gaf nog het advies om niet lang meer te wachten met de intrek te nemen in de kelder; het was er volgens hem veiliger dan in huis te verblijven. Het advies van hem was om veel eten en drinken mee te nemen. Hij moest nog enkele zieken verderop in het dorp bezoeken en overlegde met Moeder Merckx dat, indien hij bij mensen zou komen die in het geheel geen schuilgelegenheid hadden, deze dan naar de heul mocht sturen.

De huishoudelijke hulp van Moeder Merckx, Betsie Staal, was ook de kelder mee ingegaan, zij kon immers vanwege het dreigende gevaar niet meer naar huis, in Made

Wie ook nog in de kelder het einde van oorlog heeft afgewacht, dat was een zuster van Jaantje, Wil geheten. Zij zat nog maar kort ondergedoken bij Arjaon en Mina.

"Dat kwam zo", vertelde Jaantje. "Ons Wil moest naar de Binnenmoerdijk gaan werken voor de Duitsers: aardappelsschillen. Er waren daar vele meisjes en vrouwen aan het werk gezet".

Jaantje was dat weekeinde juist thuis. Zij vernam van haar zus wat zich daar in de Binnenmoerdijk allemaal afspeelde: de meiden moesten met de soldaten mee over de brug.

"Weet je wat" zei Jaantje tegen Wil "de oorlog kan nu toch niet meer zolang duren, ga met mij mee en duik bij de familie Weeland onder." In plaats van Wil moest nu vader Ansems naar de Binnenmoerdijk aardappelen gaan schillen. Dat had hij graag voor zijn dochter over. Het huilen van Wil was moeilijk te stuiten.

"Pak op oewe tas" zei Jaantje "en ga met mij mee". 's Zondagsmorgens om half vier zijn ze beiden door de Onderstraat, netjes aangekleed, naar het onderduikadres vertrokken.

Zoals Jaantje vertelde had zij aan het einde van de oorlog ook al stevige verkering met Dim van de Steenoven. Het kon dus niet lang uitblijven of Dim dook ook onder in de schuilkelder. Dit zeer tegen de zin van Arjaon Weeland, herinnerde Jaantje zich nog goed. Arjaon was ervan overtuigd dat het verliefde stel in de schuilkelder niets anders deden dan flikvlooiën met elkaar.

"Nou daar was de tijd echt niet geschikt voor" zei Jaantje.

Dim en Jaantje van de Steenoven: 3 mei 1945

Als we nu goed tellen is het gezelschap dat in de schuilkelder verbleef gegroeid tot 20 personen (familie Merckx met z'n twaalfen + Betsie Staal, Mina en Arjaon, Tonia en Docus, Wil en Jaantje en Dim). Volgens Jaantje kunnen er nog een paar bij zijn gekomen zijn, doch dat weet zij niet zeker meer. Als dat al het geval was dan kende zij die zeker niet. Ook Docus heeft deze onduidelijkheid niet meer kunnen ophelderen, hier laat zijn geheugen het (even) afweten.

Vanwege de toch wel krappe ruimte had Docus bepaald dat de nacht in zo'n houding moest worden doorgebracht dat de hoofden onder het laagste gedeelte van de heul kwamen te liggen en daarmee dat de voeten van de tegenover elkaar gelegen personen tegen elkaar kwamen. En voorts dat tegenover elk kleintje steeds een grote lag.

Daarnaast had Docus ook nog bepaald dat elke oudere één kindje onder zijn hoede moest nemen; als er iets zou gebeuren dan had die persoon slechts te zorgen voor dat ene kindje. Een uitbraak van paniek zou hierdoor voorkomen kunnen worden.

Arjaon en Mina hadden beiden last van claustrofobie, zij voelden zich angstig in de kleine ruimte. Reden waarom zij erop stonden de twee plaatsen direct bij de ingang voor zich op te eisen, als er al sprake kon zijn van eisen; alles ging immers in goede harmonie.

Al gauw bleek dat het heel goed klikte tussen de personen in de kelder.

Docus had duidelijk de leiding, hij was op alles zeer alert. Dim, de geliefde van Jaantje, was de beschermingsfiguur; alle kleintjes wilden om beurten bij hem zijn.

Mocht er iemand de kelder uit moeten, voor bijvoorbeeld het ledigen van de toiletemmer en de pispotten, dan was de afspraak dat de kindjes nooit alleen achter mochten blijven.

Mina Weeland †

Als Docus de kelder verliet dan bleven Dim en Wil in de kelder achter en andersom ook. De toiletemmer kon geledigd worden in de wiel grenzend aan het erf van Arjaon.

Voor het verzorgen van de inwendige mens kon men gebruik maken van het meegenomen brood, het water uit de melkemma's en de inhoud van de weckflessen. Melk werd elke morgen, in alle vroegte bij de buurman Gerrit de Vries gehaald. Deze mens was wel zo eigengereid! Dat was met geen pen te beschrijven! Hij wilde van een medeverblijf in de schuilkelder niets weten.

Thee en (surrogaat)koffie kon gezet worden in het onderhuis van Arjaon. Het fornuis in de bijkeuken werd dag en nacht gestookt. Altijd stond er een teil op, gevuld met water. Heel even was het niet mogelijk om leidingwater uit de kraan te halen; de oorzaak hiervan laat zich raden: het oorlogsgeweld, toen moest men zijn toevlucht nemen tot het gebruik van water uit de regenput, doch dat bleek door de vele branden in de omgeving sterk vervuild te zijn door roet. Gelukkig hadden zij nog een grote voorraad in de melkemma's. Het herstel van de waterleiding heeft gelukkig niet lang op zich laten wachten.

Uit de aangrenzende tuin konden de winterwortelen en kolen worden gehaald. Op het fornuis werd hiervan dan door Tonia en Wil stampot gekookt. Het klaargemaakt eten werd door het kelderraam, dat in de muur zat welke grensde aan de schuilkelder, doorgegeven aan de bewoners van de kelder. Toen de derde dag het brood op was (met z'n twintigen is men gauw door de voorraad heen) werden Wil en Dim erop uitgestuurd om bij Walter vers brood te gaan kopen. Zij gingen 's ochtends heel vroeg, toen het nog donker, was op weg, onder langs de huizen. Zij hadden weliswaar van de Polen die aan de zijde van de Duitsers, noodgedwongen mee moesten vechten (!!) en gelegerd waren in de schuur van Gerrit de Vries, toestemming verkregen brood te gaan halen, doch zij wilden het risico om onderweg te worden aangehouden tot het minimum beperken. De Polen hadden hun toestemming gegeven onder de voorwaarde dat voor hen ook enkele grote broden zouden worden meegebracht. Zij vergingen kennelijk van de honger. In het huis van Moeder Merckx zat het tjok vol met echte Duitsers, die hadden kennelijk weinig op met hun "medestrijders" in de schuur.

Onder de bescherming van de bomen stond de gehele werft achter het huis van Moder Merckx vol met voertuigen; wat voor soort voertuigen is niet duidelijk, het waren in ieder geval geen tanks. Zelfs stond er een voertuig bij dat was ingericht als mobiele veldkeuken. Dit voertuig is, toen het vanuit de lucht werd bestookt, verplaatst naar de grote klompenschuur.

Hoe kom je met z'n allen in een kelder de dag zoal door? Onder normale omstandigheden zou dat geen probleem zijn. Doch met zo velen in zo'n kleine ruimte en onder die omstandigheden! De een moest een plasje doen, de ander een mopje; de een was bang, de andere was nog banger. Spelletjes zoals nu om de kleintjes bezig te houden waren er toen nog niet. Jaantje heeft nog wel een poging gewaagd om met de kleinste kinderliedjes te zingen. Doch om reden dat het zingen heel zachtjes moest gebeuren was de zin al gauw over.

Twee momenten van de ergste paniek staan nog zeer op het netvlies van Jaantje. De eerste keer was dat toen de boerderijen van 't Hoefke en van Piet Kanters, de slagerij van Jan van Heusden en een aantal woonhuizen in de Spoorstraat door de Duitsers in de fik waren gestoken.

Uit het hiervoor reeds aangehaalde "Historisch Overzicht" kan geconcludeerd worden dat dit moet hebben plaatsgevonden op zondag 5 november. Deze tekst luidt aldus: "Zondag 5 november. De burgers werden met pistolen en handgranaten uit hun huizen gedreven. Daarna zagen zij hetgeen waarvoor zij jaren gezwogen hadden in vlammen opgaan."

Door de zuidwesten wind werd de rook direct de schuilkelder in geblazen. Vanuit het achterste compartiment werden uit voorzorg emmers water aangevoerd en klaargezet. Hierdoor kon elk begin van een eventuele brand, veroorzaakt door de rond waiende vonkenregen, worden bestreden. Aan

allen werden natte doeken uitgereikt om deze voor de luchtwegen te houden; hierdoor werd voorkomen dat de rook rechtstreeks werd geïnhaled. Uiteindelijk werden voor de ingang van de kelder natte lakens gehangen. Deze laatste maatregel bleek afdoende te zijn. Toen de wind wat was gaan liggen en de branden enigszins waren gedoofd was het gedaan met de paniek.

De tweede keer dat er paniek uitbrak was zo mogelijk nog erger dan de keer daarvoor. Arjaon hoorde vanuit de schuilkelder het geluid van voetstappen van laarzen op zijn achtererf. Hij klom zo vlug mogelijk als hij kon vanuit de schuilkelder, door het kelderraam zijn onderhuis in. De achterblijvers in de kelder werd de wacht aangezegd zich muistil te houden. Het werd uiterst kritiek. Arjaon deed de achterdeur open en daar stond een drietal Duitsers met aan hun voeten hoge kaplaarzen, in hun handen hadden zij stafkaarten waarop de wegen en huizen van de omgeving stonden aangegeven. Zij waren op zoek naar een heul die door hen op tekening werd aangewezen. Arjaon schrok zich rot. Het was de heul die nu in gebruik was als hun schuilkelder. Wat nu? Hij probeerde de Duitsers eerst om de tuin te leiden door op de tekening te wijzen naar de heul die was gelegen in het verlengde van de haven, naast het huis van Co Hagens en die de haven verbond met de Zonzeelse-polder. Daar trapte de vijand niet in. Die heul hadden zij inmiddels al gevonden. Neen, ze zochten er nog een en wezen op de kaart naar de plaats waar de andere heul zou moeten liggen.

Waar Arjaon de wijsheid vandaan haalde zal wel nimmer duidelijk worden, doch door hem werd plots een kreet van herkenning geslaakt; hij nam de Duitsers mee naar het onderhuis, naar de ruimte die nagenoeg grensde aan de schuilkelder. Hij wees op de muur die tegen de dijk was gebouwd, evenwijdig aan de weg. Hij legde met brede gebaren aan de Duitsers uit dat door de bouw van zijn woning de op de kaart aangegeven heul was afgesloten. Hij nam ze vervolgens mee naar straat en ging voor zijn winkel staan en duidde op de weg de plaats aan van waar de heul toentertijd zou hebben gelegen. Hij verzekerde hen dat de heul met de bouw van zijn woning, met goedkeuring van het gemeentebestuur, was dichtgestort want deze had immers toch geen functie meer.

De Duitsers geloofden hem en gingen hun sweegs! Arjaon keerde met knikkende knieën terug naar de kelder. Daar moest hij eerst een poos bijkomen van wat hij had doorgemaakt. Toen kon hij zijn verhaal kwijt en begreep eenieder dat zij door het oog van een naald waren gekropen. Even later werden allen opgeschrikt door een hevige knal. Naar later bleek hebben de Duitsers op dat moment de heul bij de haven laten springen. De knal was zo hevig dat door de luchtdruk de olielamp in de kelder werd uitgeblazen.

*Wederom de winkel van Weeland, doch nu van een veel vroegere datum.
In het verlengde van de garage zou de heul hebben gelegen,
zo wist Arjaon de Duitsers wijs te maken.*

Angst, angst en nog eens angst, een ieder was angstig, niet even doch vierentwintig uur van de dag! Jaantje zegt dat als je dat niet meegemaakt hebt, je er geen voorstelling van kunt maken hoe erg dat is! Deze woorden worden beaamd door Docus. Als de tanks of ander zware voertuigen over de weg denderden was het geluid in de eronder gelegen kelder haast ondragelijk.

Voor twee mensen in de kelder was de angst al langere tijd bijna niet meer uit te houden; dat waren Mina en een van de kinderen van Moeder Merckx: Betsie. De angst was overduidelijk uit hun blikken te lezen, het was een panische angst. Je kon op ze inpraten, ze bemoedigend toespreken, doch enig resultaat had dat niet.

Toen op een avond tegen middernacht Gerrit Weeland, een broer van Mina en Arjaon, geheel onverwachts de schuilkelder binnenkwam en meldde dat hij naar Drimmelen ging vluchten, was dit voor Mina de bevrijding om de plaats des onheils te kunnen verlaten. Arjoan gaf te kennen dat hij liever achter bleef; hij kon de winkel immers niet onbeheerd achter laten.....

Betsie smeekte Moeder Merck of ze ook met Mina mee mocht. Moeder Merck stond dat echter niet toe, zij wilde haar kroost bij elkaar houden. Achteraf gezien had ze die toestemming beter wel kunnen geven gezien de toekomstige gebeurtenissen..... Maar iets achteraf bekijken is niet zo moeilijk en ook niet reëel. Deze beslissing mag Moeder Merck echter nooit worden aangerekend!

Wat was de oorzaak dat Gerrit Weeland hals over kop ging vluchten? Hij verbleef met zijn huishouden in de woning aan de Spoorstraat, waar tot voor kort nog zijn dochter Nel, gehuwd met Harm van de Berg, woonde. Door het hevige oorlogsgeweld op die avond was op een gegeven moment bijna al het glas uit de ramen in de voorgevel verdwenen. Toen het donker genoeg geworden was begaf Gerrit zich op straat om de blinden voor de ramen dicht te doen.

In het donker struikelde hij bijna over iets; hij veronderstelde dat het een stuk touw was.

Dit stuk touw was aan de blinden bevestigd. Toen hij bemerkte dat het touw een belemmering vormde om de blinden goed te kunnen sluiten begaf hij zich weer naar binnen, naar zijn schuurtje. Even later kwam hij terug met in zijn hand een hakbijl. Hij hakte het touw, of wat daar voor door moest gaan, met een fikse klap door. De slag was zo stevig dat de bijl in het hout van het kozijn bleef steken. Mee dat hij de klap gaf realiseerde hij zich dat het wel eens geen stuk touw behoefde te zijn, want wie hangt er nu zo'n stuk touw over straat langs de gevels. Hij raapte een van de stukgeslagen uiteinden van het "touw" op, hij voelde dat het "touw" een stalen kern had. Plots wist hij het, het kon wel eens de communicatielijn van de Duitsers zijn die de verbinding mogelijk maakte tussen het front aan de spoorlijn en het hoofdkwartier in de voormalige protestante pastorie, alwaar generaal Reichert zetelde. Dit voorval kon niet lang onopgemerkt blijven. Als de Duitsers op zoek gingen naar de breuk in de verbinding dan zou Gerrit direct als de dader worden opgepakt en vervolgens worden aangezien als een saboteur, zeker met het verse lidteken van de bijl in het kozijn. Gerrit spoedde zich naar binnen, gaf zijn vrouw de opdracht snel de voor hun levensbehoud hoognodige spullen bij elkaar te zoeken en de kinderen warm aan te kleden en klaar te staan om te vertrekken. In tussentijd ging hij zijn broer en zus in de schuilkelder op de hoogte stellen van de noodzaak van zijn plotselinge vlucht. Een poosje later is hij teruggekomen, samen met zijn zus Mina en zijn zij allen door de polder vertrokken richting Drimmelen.

Het verblijf in de kelder heeft in totaal vijf lange dagen en vijf lange nachten geduurd. De meeste van hen zijn er al die tijd niet uitgeweest. Jaantje was een van hen. Zij gaf toe dat zij veel te bang was om naar buiten te gaan. Zij had dit angstgevoel onder andere overgehouden uit het bombardement dat in 1940 op en rond Zevenbergen had plaatsgevonden, alwaar zij toen vertoefde.

Jaantje beleefde dit alles weer van zeer nabij toen zij enkele jaren terug om vier uur de televisie aanzette om naar het nieuws te kijken. Zij zag daar de hevige brand van de vuurwerkfabriek in Enschede met de grote vuurbollen die de lucht in werden geschoten. Zij heeft toen onmiddellijk de televisie uitgezet; zij kon er niet tegen om weer te worden herinnerd aan al het oorlogsgeweld.

In de nacht van zaterdag 4 naar zondag 5 november heeft het granaatvuur onophoudelijk aangehouden. Op maandag 6 november is het eindelijk zover: de dag van de bevrijding.

Plots zit er een heel jong soldaatje voor de ingang van de schuilkelder. Het bleek een Pool te zijn. Hij maakte met gebaren duidelijk dat de bevrijding een feit was en dat men de kelder met een gerust hart kon verlaten. Boven aan de straat was het even schrikken, daar stond Gerrit de Vries met zijn handen omhoog tegen zijn schuur. De Polen hielden hem onder schot. De Bevrijders zagen hem voor een mof aan en Gerrit weigerde ook maar iets te zeggen. Toen het hen duidelijk gemaakt was dat Gerrit een goede buurman was, was het gevaar voor hem gauw geweken.

In het huis van Moeder Merck was het een ravage. Een voltrefter was op het dak terecht gekomen. Het regenwater kon daardoor zomaar naar binnen stromen. Alle ruiten waren gesneuveld. Maar het smerigste waren nog de drollen van de moffen die men op zolder overal aantrof. Hier en daar zag men ratten wegschieten.

Het huis in deze staat was niet bewoonbaar meer. De knechten van de klompenfabriek uit de Helkant waren op het dak al begonnen om wat noodreparaties uit te voeren. Wie hen op die korte termijn heeft kunnen waarschuwen is niet duidelijk. Evenmin is duidelijk hoe de boodschap bij de zwager van Moeder Merck, Hendrik Merck, is terechtgekomen, maar daar stond ineens vanuit de Helkant de voerman van de klompenfabriek, Leentje Segeren, met paard en wagen. Hij had de opdracht om de

Betsie Merck met de drie jongste broertjes

gehele familie naar de Helkant te brengen; daar konden zij zolang intrekken bij zwager Hendrik. De matrassen en dekens en al het overige aan kleding e.d., werden recht vanuit de schuilkelder op de wagen geladen.

Het was zeer druk op straat. Wagens voorop, gevolgd door krijgsgevangenen met de handen achter het hoofd, zij liepen in looppas. Het transport van de familie Merkx werd niet toegestaan om achter die wagens aan te rijden richting de Helkant. Zij werden gedwongen om via de Onderstraat en de Zwaluwseweg naar de Helkant te rijden. Dit was tegen de uitdrukkelijke wens van Moeder Merkx, maar helaas, het was niet anders

Moeder Merkx en de kleinste zeven kinderen waren gezeten bovenop de wagen; daar achter de overige vier: Clazien, Cor, Jan en Betsie. Zij duwden de grote kinderwagen voort. Deze was in de haast nog gauw vol gestopt met allerhande zaken.

De knechts op het dak van het verwoeste huis van Moeder Merkx riepen haar nog bemoedigend toe dat zij zich niet ongerust behoefde te maken over de te volgen route. Zij konden vanaf het dak zien dat er in de Zwaluwseweg meer mensen liepen.

In de Zwaluwseweg, tussen het Vreemdelingen Kerkhofje en de spoorlijn daar gebeurde het, daar vond het tragische ongeval plaats. Of nu het paard of een van de wielen de landmijn heeft geraakt is niet belangrijk, feit is dat alles de lucht in ging. De klap die met dit ongeval gepaard ging was hevig, hij was over geheel Zwaluwe goed te horen geweest. De wagen lag ondersteboven schuin in de sloot. Het paard totaal uiteen gereten. Enkele kinderen die op de wagen hadden gezeten waren door de hevige klap in de wei aan de overkant van de sloot terecht gekomen; zij hebben het er nog het beste vanaf gebracht; zij hebben kunnen profiteren omdat de houten wagen de klap voor hen heeft opgevangen. De kinderen die achter de wagen liepen hebben de ergste druk van de ontploffing moeten meemaken. De oudste van hen Clazien (15 jaar) was opslag dood. Betsie, die al de voorgaande tijd in de schuilkelder zo angstig was geweest en met Mina graag naar Drimmelen had willen meegaan, heeft nog heel even geleefd maar is ook ter plaatse aan haar verwondingen bezweken (12 jaar).

Zus Netty weet zich nog enkel te herinneren dat ze vastzat in de modder met Moeder Merkx links van haar en Betsie aan de andere kant. Zij weet ook nog dat Moeder Merkx zich over haar heen boog waarbij zij Betsie bemoedigend heeft toegesproken. Maar die woorden zijn niet meer tot Betsie mogen doordringen, de verwondingen waren te ernstig. Volgens Netty was ze zich bewust dat ze stervende was; ze wist nog de woorden te stamelen dat ze naar Papa ging. Dit tafereeltje is nog jaren op Netty's netvlies gebleven.

Door de mensen die ter plaatse direct te hulp zijn geschoten (*onder hen nichtje Cor Merkx uit de Helkant, zij was van het Rode Kruis*) werd aan Moeder Merkx de vraag gesteld of dit nu al haar kinderen waren of zij soms nog iemand mistte. Zij moet toen geantwoord hebben dat er nog eentje ontbrak: het zoontje Constant (7 jaar). Na veel zoekwerk trof men hem aan in de sloot, onder de omgeslagen wagen. Hij is ter plaatse gereanimeerd en heeft het gered. Helaas niet voor lang. In september '45 is hij alsnog ernstig ziek geworden tengevolge van dit ongeval en is toen overleden.

Jaantje die was achtergebleven bij Arjaon Weeland, weet zich nog goed te herinneren dat Neel van de Hout, de toenmalige huishoudster van Gerrit de Vries, achterom bij Weeland kwam gehold met een kindje in haar armen.

Daar begint zij ineens hard te gillen: "Kijk nou eens Jaantje, dit is alles wat nog overgebleven is van het huishouden van Moeder Merkx".

"Van wie is dat kindje?" vroeg Jaantje nog, zij herkende het kindje niet eens meer.

"Ach" zei Wil "da's Toontje, Toontje Merkx!". Buiten dat de schrik nog in zijn oogjes duidelijk waarneembaar was en hij onder de modder zat mankeerde het ventje niets. Hij werd met veel zorg door Jaantje gewassen.

De rest van het huishouden van Moeder Merkx is vanaf de plaats van het ongeval op platte karren vervoerd naar het noodhospitaal dat toen al was ingericht in het onderhuis van de familie van der Lucht in de Raadhuisstraat op nummer 21, waar nu de familie de Man woont.

Uiteindelijk is de familie toch nog in de Helkant bij Hendrik Merkx terecht gekomen. Ook daar moesten de nachten weer op de vloer op kermisbedden worden doorgebracht.

Toen het huis in de Havenstraat de nodige noodreparaties had ondergaan, kon er naar toe worden teruggekeerd.

*De elf kinderen van de familie Merkx, de foto is van 1943.
Uiterst links: Constant †, uiterst rechts: Betsie † en met kind op schoot: Clazien. †*

Kort na de bevrijding heeft men nog diverse malen de schuilkelder moeten opzoeken om zich te beschermen tegen het nog steeds terugkerende, hevige granaatvuur. Om reden dat de plaats van de schuilkelder in het dorp nu algemeen bekend was geworden, leek het er dikwijls op dat het een toevluchtsoord voor de gehele buurt was geworden. O.a. heeft de familie Bax (de fietsmaker) er een poos in vertoeft.

Dat bij Jaantje de omgekomen kindjes (3 stuks) van Moeder Merkx nog steeds na aan het hart liggen bewijst zij tijdens ons gesprek, als zij binnen handbereik, van vooruit de bijbel, de bidprentjes van de drie kinderen haalt.

Ook Docus heeft de bidprentjes van de kindjes in de bovenste lade van zijn buffet liggen.

Docus en Tonia hebben nog een hele poos na de bevrijding in het washuis verbleven. In tussentijd heeft hij zijn schip zo goed en kwaad als dat ging gerepareerd; het was op diverse plaatsen door inslaande granaten lek geslagen. Met proppen van hout heeft hij deze provisorisch gedicht. Daarna heeft hij alles wat hij aan losse onderdelen in de klompenschuur had verborgen weer keurig op zijn plaats gemonteerd en is weer gaan varen, echter niet voor lang.....

Tot slot nog dit: de heul die als schuilkelder al die tijd zijn diensten heeft bewezen ligt er nog steeds daar aan de Havenstraat. In de bevrijdingswandelroute door Hooge Zwaluwe is de plaats van de schuilkelder gemarkeerd door een gedenkbordje.

Momenteel wordt de schuilkelder "gerestaureerd" en meer toegankelijk gemaakt voor het publiek (na afspraak) door Peter Nelemans.

Aldus opgetekend: Henk Merkx

Docus van Groezen is overleden op 16 maart 2005.

Uit de tekst op zijn bidprentje bleek dat hij een aantal pleegkinderen onder zijn hoede had genomen: Amilcar in Portugal, Carlos, Iris en Walter Bamac, Emilco Lopes en Mathilde Marogun in Guatamala, Tran-thi en Zuid Vietnam en Eddy in Nederland

Een interieurfoto zoals de schuilkelder er thans bij ligt

Een foto van de voorzijde van de schuilkelder na de restauratie